

Przywołana pamięć

(Dokończenie ze strony 17)

giczne swojej rodziny, która od wieków była związana z Wronkami... od zawsze pachniała drewnem, żywiczną sośniną. Oprócz naszego warsztatu, drugi na Poznańskiej, konkurencyjny – dziadkowego brata – Edmunda oraz na ulicy Kościelnej zakład dwóch braci krewnych... Szczepaniaków. Ojciec Władysław miał warsztat stolarski obok domu w rynku pod numerem 4., zakupionym przez dziadka Józefa Grupińskiego.

Najbliższy kontakt miał Jerzy z mamą Joanną, piszącą wspomnienia, o których powie: *Cóż się z nimi porówna. Blednie moja pisanina...* Ojciec Władysław, mistrz stolarski, członek Stronnictwa Demokratycznego, w młodości rozmiłowany w wioślarstwie, kajakarstwie, skupiony na pracy mówił niewiele, najchętniej często milczący, jakby posiadający tajemnicę, której nie chciał ujawnić, której nie byłem godny. Najtrafniej charakteryzują ojca słowa matki: *Wszystko zawdzięczamy tatusiowi. Powtarzała: „Tatusi powiedział”, mówiła, gdy chciała pokazać nam (dzieciom) szczególnie ważne polecenia.*

Wyjątkową traumą stało się wysiedlenie z domu przez Niemców 22 listopada 1941 roku. Trafnie nazwie ten bolesny moment matka Pisarza, mówiąc do męża: *Ubieraj się szybko, bo przyszli nas wyrzucić.* Jak się później okazało zostali wywiezieni wozem do Dusznik Wielkopolskich całą rodziną, z matką karmiącą sześciomiesięczne dziecko (Janka, najmłodszego brata Jerzego). W dwudziestu minutach wysiedleńcy musieli spakować zabierany dobytek, kategorycznie ustalony przez esesmana. Zabrakło w nim ulubionych zabawek dzieci: *nakręcanej na kluczyk myszki oraz dużego pięknego bąka, który naciskany wydaje z siebie tajemnicze brzmienie i mieni się wszystkimi kolorami.*

Jerzy wraz z ojcem co chwilę musieli schodzić z wozu, by się trochę rozgrzać, panowało dokuczliwe zimno i mgła. I tak mieli szczęście, nie zostali wywiezieni do Generalnej Guberni (Jędrzejowa, do którego trafili inni mieszkańcy Wronki).

W tej „wycieczce” paradoksalnie zdarzyło się coś radosnego: *bo oto ojciec, który nigdy nie miał dla mnie czasu, biegnie ze mną za wozem, śpiewa, gwizdże* (jak to często bywa: zagrożenie zbliża ludzi).

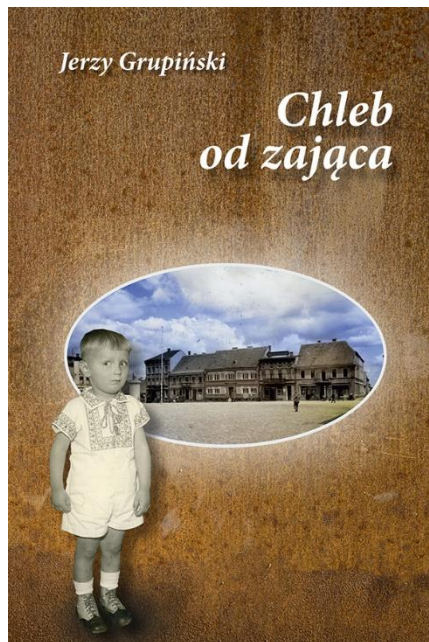
Jerzy Grupiński realistycznie, a często i z humorem, pisze o różnego rodzaju zdarzeniach w czasie okupacji hitlerowskiej, ciekawych i jednocześnie groźnych, przejawianym sprycie i elastyczności zachowań Polaków w zdobywaniu/uzyskiwaniu żywności (z najbardziej pożądanymi kiełbasą i masłem), drewna na opał (węgiel był tylko dla Niemców). Najważniejsze rezultaty w tym zakresie uzyskiwała matka Joanna, dzięki swej mądrości i przebiegłości. Zdarzali się porządni Niemcy, jak Bellau, aktualnie burmistrz mia-

sta (poprzednio był kościelnym, zamiataczem posesji pastora i zboru), nie przejawiał wielkiej urzędniczej gorliwości, pasji ani nienawiści do współmieszkańców – Polaków. To on zarejestrował nielegalny powrót rodziców do Wronki (konkretnie na przedmieście Zamocół), dał im kartki na zakupy.

W styczniu 1945 roku nastaje druga okupacja, już nie tak dokuczliwa dla mieszkańców, realizowana przez rosyjskich wyzwolicieli, tylko z pozoru przyjazna. *Na noc, na nocleg przychodzi kilku młodych żołnierzy. Pragną towarzystwa, zauważyli kobiety – ciocie przebywające w domu rodziców Autora. Wytwarza się niepożądana sytuacja. Awanturę kończy wezwany oficer. Ciocie są bezpieczne.*

Przejmujący widok prowadzonych tłumnie niemieckich jeńców, których pilnują Rosjanie z pepeszami.

Jerzy Grupiński interesująco prezentuje wiele barwnych postaci, tych ważnych, którzy rządzą i tych mniej znaczących, wszyscy są godni uwagi. Zapoznaje czytelnika z wnętrzami domów i mieszkań, trafnie wychwytuje szczegóły ich wystroju – w sprzętach i meblowaniu.

Szczególnie bogato opisuje stragany we Wronkach i Lubasz, sprzedawane sprzęty i przedmioty, nie tylko odpustowe. Nie zapomina o udzielanych klientom poradach, jak należy postępować ze zwierzętami: żeby koń nie rżał, czy osioł rzycał. Naprawdę przebogaty jest przedstawiony świat Wronki i okolicznych wsi. W miasteczku odbywają się procesje Bożego Ciała, koncerty strażackiej orkiestry dętej, zabawy taneczne (także na otwartym powietrzu), obchody 1 Maja i pochody z tym związane, popisy strażaków. Jest też wiele ciekawych obrazków związanych z pełnieniem funkcji ministranta w kościele klasztornym ojców Franciszkanów, śpiewaniem kolęd w chórze, grą na rodzinnych skrzypcach.

Bliskość rzeki Warty spowodowała trwającą do dziś wyjątkową pasję wędkarską

Jerzego, czytelnik zostaje zapoznany ze światem ryb (oczywiście słodkowodnych). W recenzji nie można nie przywołać znakomitej filozoficznej syntezy określającej okres dzieciństwa: *Czas i przestrzeń schodziły się... Świat spójny i bezpieczny.*

Paweł Kuszczynski

Jerzy Grupiński, „Chleb od zająca”. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2022, s. 160.

Gandhi

Recenzji nie piszę, bo nie potrafię. Kilka napisałem bez czytania czegokolwiek, ale na szczęście dla polskiej literatury, a jeszcze bardziej dla mnie samego, nikt tego nie chciał wydrukować. I tak jest po dzień dzisiejszy. Recenzje z tych tomików poezji są nadal, leżą w mojej szufladzie, wierszy nie czytałem, a lata płyną i płyną.

Dobra książka recenzji nie potrzebuje, bo ona ją *de facto* zawiera. Między wersami, między wyrazami, a nieraz można odszukać ją i między literami w prawie każdym słowie. Znany krytyk literacki, który pisał recenzję z mojej powieści mówił, że krytyk powinien być krytyczny, bo inaczej mija się z powołaniem.

Książka, czy niewielka książeczka, obojętnie jak to określimy i nazwiemy, może zawierać dużo słów i dużo treści, mało wyrazów, a treści jeszcze więcej niż grube tomy. Wszystko to zależy od tego jak książkę czy książeczkę czytamy, jak ją rozumiemy, jak przeżywamy i jak zapominamy. Zapominamy po kilku latach od zamknięcia okładek, zapominamy w trakcie czytania, czy odchodzi ona z naszej świadomości już przed jej otwarciem.

Książka profesorki **Sławomiry Wronkowskiej** o profesorze logiki Zygmuncie Ziemińskim, nazywanym Gandhi, to rzecz przednia i wzniosła. Czytałem ją co najmniej trzykrotnie. Pierwszy raz, wiele lat przed jej powstaniem, na wykładach Gandhiego. Drugi raz, gdy zdawałem u dr Sławomiry Wronkowskiej egzamin z logiki. Na czwórkę. I teraz przeczytałem każdą ze stron Gandhiego po raz kolejny. Każde z dokonań było takie jak i pierwszy wykład profesora Zygmunta Ziemińskiego, po którym byłem trochę inny niż przed wejściem na salę wykładową. Mimo że mam opinię osoby, która nie potrafi się zmieniać.

Ja i profesor Zygmunt Ziemiński byliśmy trochę podobni do siebie, zewnątrz. Wszystko, co w umyśle i wokoło umysłu różniło nas bardzo, biegunowo, południkowo i równikowo. Jeśli mógłbym odnieść się do lotu myśli poprzez krainy geograficzne. On wysoki i ja wysoki, On po latach z przerzedzoną czupryną, ja też, chociaż z tym uwinąłem się dużo szybciej. Różniło nas to, że on potrafił myśleć logicznie i pragmatycznie, a ja tak do końca